

COVID-19 Salgının Çocukların Yeme Düzeni ve Ebeveynlerin Kaygı Düzeyi Üzerindeki Etkileri: Çok Merkezli Bir Çalışma

Effects of the COVID-19 Pandemic on Children's Eating Patterns and Parents' Anxiety Levels: A Multi-Center Study

Yusuf Öztürk¹, Gonca Özyurt², Vahdet Görmez³, Zeynep Dilara Aslankaya³, Hüseyin Burak Baykara⁴, Özalp Ekinci⁵, İlyas Kaya⁶, İbrahim Adak⁵, İbrahim Selçuk Esin⁷, Serkan Turan⁸, Mesut Sarı¹, Güler Göl Özcan¹, Çağatay Ermiş⁴, Nazan Ekinci⁵, Özge İpek Doğan⁵, İbrahim Tiryaki⁷, Süreyyanur Kitapçioğlu⁹, Ali Evren Tufan¹, Neslihan İnal⁴, Aynur Pekcanlar Akay⁴

¹Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Bolu, Türkiye

²Katip Çelebi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

³Medeniyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

⁴Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

⁵Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Hatay, Türkiye

⁶İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

⁷Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

⁸Tekirdağ Devlet Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, Tekirdağ, Türkiye

⁹Akademi Psikolojik Danışma ve Eğitim Merkezi, İstanbul, Türkiye

Amaç: Çalışmamız Koronavirüs hastalığı-2019 (COVID-19) salgınının birinci ayında çocukların yeme düzenlerini, ebeveynlerinin koronavirüsü bulaşma riski ile ilgili kaygılarını ve bu kaygı ile ilişkili etkenlerin değerlendirilmesini ve salgın öncesi ile karşılaştırılmasını amaçlamıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışma çok merkezli (n=8) ve kesitsel olarak planlanmıştır. Çalışma merkezlerine başvuran 6-18 yaş arası çocukların ailelerinden çalışmaya katılmayı kabul edenlere bilgilendirilmiş gönüllü olur formu ve anketleri içeren bilgiler, e-posta veya mesajlaşma yoluyla iletilmiştir.

Bulgular: Çalışmaya ortalama 11,1 yaşında (standart sapma=3,4) 893 çocuk dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen çocukların %50,7'si (n=453) kızdır. Ailelerin çoğu, salgının birinci ayında çocuklarının yeme düzeninde değişiklik bildirmezken (%63,6, n=568), %21,4'ü çocuklarının yeme düzeninin daha iyi, %15,0'ı ise daha kötü olduğunu bildirmiştir. Ebeveynlerin %40,0'ı kendileri veya çocuklarına virüs bulaşmasından "çok kaygılı" olduğunu belirtmiştir. Kaygı düzeyi yüksek olan ebeveynler, düşük olanlara göre anlamlı derecede daha genç ve düşük eğitimlidir (sırasıyla; p<0,001, p=0,001).

Sonuç: COVID-19 salgını ebeveynlerin kaygı düzeyini ve çocuklarının yeme düzenlerini etkilemiştir. Genç ve düşük eğitimli ebeveynlerin bulaşma riski açısından daha kaygılı oldukları saptanmıştır. Ebeveynlik yaşı ve eğitimi koruyucu ruh sağlığı girişimleri açısından önemli olabilir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 salgını, çocuk, yeme, ebeveyn kaygısı

Objectives: Our study aimed to evaluate the eating patterns of children as well as parental anxiety on virus transmission along with associated factors in the first month of the Coronavirus disease-2019 (COVID-19) pandemic and to compare the results to pre-epidemic patterns.

Materials and Methods: This study was planned as a multi-center (n=8), cross-sectional study. Informed consent forms and questionnaires were sent to the parents of the children between the ages of 6 and 18 years who applied to the study centers and accepted study participation via e-mail or instant messaging applications.

Results: During the study period, 893 children with a mean age of 11.1 years (standard deviation=3.4) were enrolled. More than half (50.7%, n=453) were girls. The majority of families reported no change in eating patterns of their children in the first month of the pandemic (63.6%, n=568). More than one-fifth (21.4%, n=191) reported an improvement in eating patterns while 15.0% reported worsening. A significant minority of parents (40.0%) reported feeling "very anxious" for potential risk of transmission to themselves or their children. Parents with higher levels of anxiety were significantly younger and had lower levels of education (p<0.001, p=0.001, respectively).

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Yusuf Öztürk, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Bolu, Türkiye

Tel.: +90 374 275 25 25 **E-posta:** yusuf26es@hotmail.com **ORCID:** orcid.org/0000-0002-3412-9879

Geliş Tarihi/Received: 15.09.2020 **Kabul Tarihi/Accepted:** 30.11.2020

©Telif Hakkı 2021 Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği / Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, Galenos Yayinevi tarafından yayınlanmıştır.

Conclusion: The COVID-19 epidemic has affected both parents' anxiety and children's eating patterns. The association of younger parental age and lower levels of education with elevated levels of anxiety related to transmission risk may be important for protective interventions in mental health.

Keywords: COVID-19 outbreak, child, eating, parental anxiety

Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı Wuhan bölgesinde 2019 Aralık sonlarından itibaren saptanan pnömöni olgularının yeni tip bir koronavirüs ile ilişkili olduğu bildirilmiştir.¹ Dünya Sağlık Örgütü yeni koronavirüs ailesinin neden olduğu hastalıklar için Koronavirüs hastalığı-2019 "(COVID-19)" terimini önermektedir.²

Dünya genelindeki birçok ülke, COVID-19 pandemisini kontrol altına alabilmek amacıyla sosyal izolasyon ve kişiler arası iletişimde belli bir mesafenin gözetilmesi için önlemler almıştır.^{3,4} Küresel çapta uygulanan sosyal izolasyon ve karantina önlemleri pandemiyi yayılma hızını düşürebilse de bireylerin beslenme düzenlerini etkileyebilmektedir.^{5,6} Sosyal izolasyon ve karantina altındaki bireylerin taze gıdalardan çok paketlenmiş ve uzun ömürlü gıdaları tercih ettikleri, bu beslenme tarzının sağlıksız olduğu ve tıbbi sorunların riskini artırabileceği bildirilmiştir.^{7,8}

Pandemi sürecinde dünyada ve ülkemizde yoğun bir korku, panik ve endişe iklimi hakim olmuştur. Diğer yandan hem çocuklar hem de erişkinlerde, psikiyatri kliniklerine başvuruların önemli bir kısmını anksiyete bozuklukları oluşturmaktadır. Yetişkin toplum örneklerinde, kendileri ve sevdiklerinin sağlığı ile ilgili yoğun endişe duyma ve bu endişeyi kontrol etme amaçlı basma kalıp güven arayışı davranışlarına yönelme yaygın olarak görülmektedir.⁹ Gerek doğal olarak gerekse insan eliyle ortaya çıkan travmatik olaylar, maruz kalanların ruh sağlığını bazen kalıcı olarak etkileyebilmektedirler.¹⁰⁻¹²

COVID-19 pandemisinde günlerinin büyük çoğunluğunu evde geçiren ebeveynlerin duygularını çocuklarına yansıtma beklenebilir.¹³ Ebeveyn tutum ve davranışları da çocukları etkileyebilmektedir.¹⁴ Çocuklar, hem pandemi sürecine daha hassas olabilir hem de ebeveynlerinin yansıtabilecekleri olumsuz duygular nedeniyle ruhsal bozukluklar ve sorunlar için artmış risk gösterebilirler.¹⁵ Dolayısıyla, pandemi sürecinin ülkemizde ve dünyada aile içi iletişim ve etkileşime etkilerini belirleyebilmek için ek araştırmalar gerekmektedir.

Çalışmamızın amaçları COVID-19 salgının birinci ayında,

- Çocukların yeme düzenlerini değerlendirmek,
- Ebeveynlerin kendileri ve çocuklarına koronavirüs bulaş riskine yönelik kaygı düzeylerini ve bu kaygıyla ilişkili etkenleri belirlemektir.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışma çok merkezli (n=8) ve kesitsel olarak planlanmıştır. Çalışmanın etik kurul onayı Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp

Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınmıştır (no: 2020/08-23 tarih: 27.04.2020). Çalışma kapsamında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Medeniyet Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Erzurum Üniversitesi Tıp Fakültelerinin Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Klinikleri ile Erenköy Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ödemiş Devlet Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları kliniklerine yapılan başvurular değerlendirilmiştir. Çalışma merkezlerine başvuran 6-18 yaş arası çocukların ailelerinden çalışmaya katılmayı kabul edenlere bilgilendirilmiş gönüllü olur formu ve anketleri içeren bilgi e-posta veya anlık mesajlaşma uygulamaları üzerinden iletilmiştir.

Çalışmaya dahil edilme ölçütleri; 6-18 yaş arasında olmak ve anne ve babasıyla birlikte yaşamaktır. Dışlama ölçütleri, çalışmaya katılımı reddetmek, <6 yaş veya >18 yaş olmak, psikiyatrik tanı almak ve psikotrop ilaç kullanmak olarak belirlenmiştir. Çalışmada yeme düzeni ve ailelerin yaşadıkları kaygı düzeyine yönelik form klinisyenler tarafından hazırlanmış, Google anket uygulaması (docs.google.com > forms) ile elektronik olarak düzenlenmiş ve e-posta veya anlık mesajlaşma uygulamaları ile ailelere iletilmiştir. Formda anketi dolduran ebeveynin yaşı ve eğitim düzeyi, çocuğun yaşı, cinsiyeti, oturulan yer gibi sosyodemografik değişkenlerin yanı sıra, salgın öncesi çocuğun yeme düzenine dair ailelere "Çocuğunuzun yeme düzeni koronavirüs salgını öncesi nasıldı?" şeklinde soru yöneltilmiş ve likert tipi bir ölçekte "iyi" "kötü" ve "orta" şıklarıyla cevap verilmesi istenmiştir. Yine salgın sonrası çocukların yeme düzenine yönelik olarak ailelere "Çocuğunuzun yeme düzeni koronavirüs salgını sonrası nasıl oldu" şeklinde yöneltilmiş ve "değişmedi", "daha iyi oldu" ve "daha kötü oldu" seçeneklerini cevaplamaları istenmiştir. Koronavirüs bulaşmasına yönelik kaygı düzeyini belirlemek amacıyla ailelere "Sizin ve çocuğunuzun koronavirüs bulaşması ile ilgili kaygı düzeyiniz nedir?" sorusu yöneltilmiş ve "az" ve "çok" şeklinde cevaplamaları istenmiştir.

İstatistiksel Analiz

Veriler SPSS 22.0 (SPSS Inc., Chicago, IL., USA) aracılığı ile hazırlanan bir veri tabanına girilmiş ve tanımlayıcı istatistikler ile değerlendirilmiştir. Nominal veriler arası karşılaştırmalarda ki-kare testi uygulanmış ve gerektiğinde Yates ve Fisher's düzeltmeleri kullanılmıştır. Sayısal verilerin gruplar arası karşılaştırılabilmesi için bağımsız gruplar için Student's t-testi kullanılmıştır. Anlamlılık için p değeri 0,05 olarak alınmış ve tüm karşılaştırmalar çift yönlü olarak yapılmıştır.

Bulgular

Çalışmaya ortalama 11,1 yaşındaki (standart sapma=3,4) 893 çocuk dahil edilmiştir. Çocukların %50,7'si (n=453) kızdı. Anket çoğunlukla anneler (%77,8, n=695) tarafından doldurulmuştur. Çocukların çoğu apartmanda (%57,0, n=509) veya müstakil bir binada (n=260, %29,1) yaşamaktadır. Evde kronik hastalığı olan bir aile üyesinin bulunması (%18,4, n=164) ve komşulardan birinde koronavirus enfeksiyonu tespit edilmesi (%17,1, n=153) olguların hemen hemen beşte birinde tarif edilmiştir. Anne-baba ve diğer kardeşlerde psikiyatrik hastalık oranı %6,2 (n=55) olarak saptanmıştır.

Ebeveynler çocuklarının COVID-19 salgını öncesi yeme düzenlerini çoğunlukla "iyi" (n=491, %55,0) veya "orta" (%39,3, n=351) olarak tanımlamışlardır. Salgının birinci ayındaki yeme düzeninde çoğunlukla "bir değişiklik olmadığı" (%63,6, n=568) veya "düzleme gözlendiği" (%21,4, n=191) bildirilmiştir (Tablo 1).

Ebeveynlerin %40,0'ı (n=357) çocuklarına ve kendilerine koronavirus bulaşma riski ile ilgili "çok kaygılandıklarını" bildirmişlerdir. Ebeveynlerin koronavirus bulaşma riski ile ilgili kaygıları ve sosyodemografik özelliklerin ilişkisi Tablo 2 içerisinde gösterilmiştir.

Tartışma

Çalışmamız COVID-19 salgınının birinci ayında çocukların yeme düzenlerini ve ebeveynlerin koronavirus bulaş kaygısının değerlendirilmesini ve koronavirus bulaşma kaygısı ile ilgili etkenlerin belirlenmesini amaçlamıştır. Ebeveynlerin çoğu salgın sırasında çocuklarının yeme düzenlerinin değişmediğini, %40,0'ı ise kendileri veya çocuklarına koronavirus bulaşma riski ile ilgili "çok kaygılandıklarını" bildirmiştir. Kaygı düzeyi yüksek olan ebeveynlerin düşük olanlara göre anlamlı derecede daha genç ve düşük eğitilmiş oldukları görülmüştür.

Çalışmamızda COVID-19 salgını sonrası daha genç olan ebeveynlerin kaygı düzeylerinin yüksek olması, erken yaşta evlenen ve çocuk sahibi olan ebeveynlerin kaygı düzeylerinin daha yüksek olması ile ilgili olabilir. Erken ebeveynlik ruhsal, sosyal ve kültürel zorluklara maruziyet ile ilişkilidir.¹⁶ Geçmiş çalışmalarda, erken evliliklerde ruhsal bozuklukların ve psikiyatrik yardım arayışının anlamlı derecede daha yüksek olduğu, bu bulgunun özellikle kadınlarda belirgin olduğu bildirilmiştir.¹⁷ Ülkemizde gerçekleştirilen diğer bir araştırmada erken yaşta evlenen kızların %45,8'inde en az bir psikiyatrik bozukluk saptanmıştır.¹⁸ Yine ülkemizde erken yaşta evlenen kız çocuklarının değerlendirildiği bir çalışmada, bu çocuklarda en

Tablo 1. Çocukların COVID-19 salgını öncesi ve sonrası yeme düzeni açısından karşılaştırılması

		COVID-19 salgını öncesi yemek düzeni		
		İyi-n(%)	Orta-n(%)	Kötü-n(%)
COVID-19 salgını sonrası yemek düzeni	Değişmedi	336 (68,4)	209 (59,5)	23 (63,6)
	Daha iyi	68 (13,8)	101 (28,8)	22 (21,4)
	Daha kötü	87 (17,7)	41 (11,7)	6 (15,0)

COVID-19: Koronavirus hastalığı-2019

Tablo 2. Ebeveynlerin kendilerine ve çocuklarına koronavirus bulaşma riski ile ilgili kaygı düzeylerinin sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırılması

	Koronavirus bulaş kaygısı az (n=536)	Koronavirus bulaş kaygısı çok (n=357)	P	t/χ ²
Çocuk yaş* (ort. ± SS)	11,04±3,34	11,20±3,55	0,496	-0,682
Ebeveyn yaşı* (ort. ± SS)	40,79±6,59	39,06±6,89	<0,001	3,777
Ebeveyn eğitim düzeyi** -n(%)				
<8 yıl	77 (14,4)	83 (23,2)	0,001	11,499
>8 yıl	459 (85,6)	274 (76,8)		
Oturdukları yer** -n(%)				
Apartman	293 (54,7)	216 (60,5)	0,192	3,300
Müstakil	162 (30,2)	98 (27,5)		
Site içi	81 (15,1)	43 (12,0)		
Evde kronik hastalığı olan** -n(%)				
Var	95 (17,7)	69 (19,3)	0,544	0,368
Yok	441 (82,3)	288 (80,7)		
Evde yaşayan kişi sayısı *(ort±SS)	4,19±1,04	4,17±1,07	0,767	0,296

*Student's-t testi ile değerlendirilmiştir, **Ki-kare testi ile değerlendirilmiştir,

sık majör depresyon, uyum bozukluğu ve anksiyete bozukluğu tanımlarının görüldüğü bulunmuştur.¹⁹ COVID-19 salgını ve ilişkili kaygı düzeylerinin değerlendirildiği bir çalışmada ise pandemi ile ilgili sağlık kaygısının 18-35 yaş grubunda en sık gözlemlendiği bildirilmiştir.²⁰ Bulgularımız yazınla uyumludur ve genç erişkin ve orta yaş döneminde olmanın ve erken evliliğin kaygı düzeyini artıracak şekilde etki gösterdiğini düşündürmektedir.

Çalışmamızda elde ettiğimiz diğer bir bulgu COVID-19 salgınına bağlı kaygı düzeyi yüksek olan ebeveynlerin daha düşük eğitilmiş olduklarıdır. Gelişim sürecinde pek çok ruhsal bozukluk ilk belirtilerini okul yıllarında vermekte, bu nedenle örgün eğitime devam edilememekte veya başarı düzeyi düşmektedir.²¹ Ergenlikte anksiyete bozukluklarının akademik işlevselliği bozduğu da bilinmektedir.²² Erken evlilik ve ebeveynlik de okula devamı ve dolayısıyla eğitim düzeyini etkilemektedir. Erken yaşta ebeveyn olan 54 kız çocuğun değerlendirildiği bir çalışmada okulu bırakma oranı %98,1 olarak saptanmıştır.¹⁹ Çalışmamızdaki COVID-19 salgını süresince kaygısı yüksek olan ebeveynlerin hem yaş hem de eğitim düzeyinin daha düşük olması, ruhsal sağlık açısından çocuk sahibi olmada eğitim ve yaşın önemini vurgulamaktadır.

COVID-19 salgını sonrası ailelerin %17,7'si çocuklarının yeme düzeninde bozulma olduğunu bildirmişlerdir. COVID-19 salgınıyla beraber bireylerin beslenme ile ilgili kaygıları artmış ve paketlenmiş gıdaların stoklanması davranışı gözlenmiştir.²³ Karantina süreci ve yazılı/görsel basın yoluyla takip edilen pandemi ile ilgili haberler bireylerin stres ve kaygı düzeylerini artırarak, karbonhidrattan zengin gıdaları daha fazla tüketmelerine yol açmıştır.²⁴⁻²⁶ Pandemi sürecindeki beslenme değişiklikleri nedeniyle obezite ve kardiyovasküler hastalıklarda ileride gözlenebilecek artış da COVID-19'a bağlı komplikasyonlar arasında sayılabilir.²⁷ İtalya merkezli 12-86 yaş arasında 3533 katılımcının dahil edildiği bir çalışmada, COVID-19 salgınına ikincil evde kalma sürecinde katılımcıların %48,6'sının kilo artışı bildirdikleri saptanmıştır.²³ Yine yapılan bir çalışmaya göre, COVID-19 salgını sonrası evde kalma ile gıda tüketimi artmış ve öğün alışkanlıkları bozulmuştur.²⁸ Sayılan veriler COVID-19 pandemisinin bireylerin beslenme alışkanlıklarını da bozabildiğini ve salgın süreci sonrasında da görülebilecek sağlık sorunlarını önlemek için yeme alışkanlıklarına yönelik girişimlerin faydalı olabileceğini düşündürmektedir.

Bulgularımız kısıtlılıkları ile birlikte yorumlanmalıdır. İlk olarak verilerin elektronik ortamda toplanması yanlılığa neden olabilir. İkinci olarak ebeveyn bildirimleri hatırlama ve bildirim hatalarına açık olabilir. Üçüncüsü, çocukların ebeveyn bildirimlerine göre değerlendirilmesidir. Çocukların öz bildirimlerinin de alınması halinde sonuçlarımızın zenginleşebileceği düşünülebilir. Beslenme düzeni ve kaygı düzeylerinin yapılandırılmış psikometrik ölçüm araçları ile değerlendirilmemiş olması da çalışmamızın diğer bir kısıtlılığıdır. Dördüncüsü, çalışmamızda ebeveynlerin hem kendilerinde hem de çocuklarındaki kaygı düzeyi bir başlık altında değerlendirilmiştir. Son olarak verilerimiz pandeminin birinci ayında çalışma merkezlerine başvuran örneklem için geçerlidir ve sonraki aylar ya da diğer merkezler için geçerli olmayabilir.

Tüm kısıtlılıklarına rağmen çalışmamızın çok merkezli olması, örneklem sayısının fazla olması ve COVID-19 salgının süresince ebeveynlerin kaygı düzeyiyle ilişkili etkenlerin değerlendirildiği bir çalışma olması nedeniyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak, COVID-19 salgını hem ebeveynlerin kaygısını hem de çocukların yeme düzenini etkilemiştir. Özellikle ebeveyn yaşının küçük ve eğitiminin düşük olmasının kaygıyı artırdığına dair bulgumuz, ebeveyn olmada yaşın ve eğitimin ruh sağlığını koruma açısından önemli olduğu sonucu çıkarılabilir.

Etik

Hakem Değerlendirmesi: Editörler kurulu ve editörler kurulu dışında olan kişiler tarafından değerlendirilmiştir.

Etik Kurul Onayı: Çalışmanın etik kurul onayı Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınmıştır (no: 2020/08-23 tarih: 27.04.2020).

Yazarlık Katkıları

Konsept: Y.Ö., G.Ö., V.G., Z.D.A., S.T., Dizayn: Y.Ö., G.Ö., V.G., Z.D.A., Ö.E., G.G.Ö., Veri Toplama veya İşleme: Y.Ö., G.Ö., V.G., Z.D.A., B.B., G.G.Ö., İ.K., İ.S.E., S.T., M.S., G.G.Ö., Ç.E., N.E., Analiz veya Yorumlama: V.G., Ç.E., Ö.İ.D., A.E.T., N.İ., Literatür Arama: Y.Ö., G.Ö., B.B., İ.K., A.E.T., Yazan: Y.Ö., G.Ö., S.T.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

Kaynaklar

- Huang C, Wang Y, Li X, Ren L, Zhao J, Hu Y, Zhang L, Fan G, Xu J, Gu X, Cheng Z, Yu T, Xia J, Wei Y, Wu W, Xie X, Yin W, Li H, Liu M, Xiao Y, Gao H, Guo L, Xie J, Wang G, Jiang R, Gao Z, Jin Q, Wang J, Cao B. Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet*. 2020;395:497-506.
- Wang L, Wang Y, Ye D, Liu Q. A review of the 2019 novel coronavirus (SARS-Cov-2) based on current evidence. *Int JAntimicrob Agents*. 2020;55:105948.
- Brooks SK, Webster RK, Smith LE, Woodland L, Wessely S, Greenberg N, Rubin GJ. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*. 2020;395:912-920.
- Mukhtar MS. Mental health and psychosocial aspects of coronavirus outbreak in pakistan: psychological intervention for public mental health crisis. *Asian J Psychiatr*. 2020;51:102069.
- Giubilini A, Douglas T, Maslen H, Savulescu J. Quarantine, isolation and the duty of easy rescue in public health. *Dev World Bioeth*. 2018;18:182-189.
- 9World Health Organization. Considerations for quarantine of individuals in the context of containment for coronavirus disease (COVID-19). Available from: [https://www.who.int/publicationsdetail/considerations-for-quarantine-of-individuals-in-the-context-of-containment-for-coronavirusdisease-\(COVID-19\)2020](https://www.who.int/publicationsdetail/considerations-for-quarantine-of-individuals-in-the-context-of-containment-for-coronavirusdisease-(COVID-19)2020).
- Mattioli AV, Ballerini Puviani M. Lifestyle at time of covid-19: how could quarantine affect cardiovascular risk. *Am J Lifestyle Med*. 2020;14:240-242.
- McEvedy SM, Sullivan-Mort G, McLean SA, Pascoe MC, Paxton SJ. Ineffectiveness of commercial weight-loss programs for achieving modest but meaningful weight loss: Systematic review and meta-analysis. *J Health Psychol*. 2017;22:1614-1627.

9. Brumariu LE, Kerns KA. Parent-child attachment and internalizing symptoms in childhood and adolescence: a review of empirical findings and future directions. *Dev Psychopathol.* 2010;22:177-203.
10. Hudson JL, Rapee RM. Parent-child interactions and anxiety disorders: an observational study. *Behav Res Ther.* 2001;39:1411-1427.
11. Pynoos RS, Steinberg AM, Piacentini JC. A developmental psychopathology model of childhood traumatic stress and intersection with anxiety disorders. *Biol Psychiatry.* 1999;46:1542-1554.
12. Wang C, Pan R, Wan X, Tan Y, Xu L, Ho CS, Ho RC. Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China. *Int J Environ Res Public Health.* 2020;17:1729.
13. Mazza C, Ricci E, Biondi S, Colasanti M, Ferracuti S, Napoli C, Roma P. A nationwide survey of psychological distress among Italian people during the covid-19 pandemic: immediate psychological responses and associated factors. *Int J Environ Res Public Health.* 2020;17:3165. Published 2020 May 2. doi:10.3390/ijerph17093165.
14. Knafo A, Plomin R. Parental discipline and affection and children's prosocial behavior: genetic and environmental links. *J Pers Soc Psychol.* 2006;90:147-164.
15. Ghosh R, Dubey MJ, Chatterjee S, Dubey S. Impact of COVID -19 on children: special focus on the psychosocial aspect. *Minerva Pediatr.* 2020;72:226-235.
16. Fındık OTP, Özcan BG, Arman AR, Gümüştaş F. Erken evlendirilmeleri için adli rapor talebi ile çocuk psikiyatri polikliniğine yönlendirilen ergenlerin sosyodemografik ve ruhsal özelliklerinin değerlendirilmesi. *Turk J Child Adolesc Ment Health.* 2019;26:125-130.
17. Le Strat Y, Dubertret C, Le Foll B. Child marriage in the United States and its association with mental health in women. *Pediatrics.* 2011;128:524-530.
18. Soylu N, Ayaz M. Adli değerlendirme için yönlendirilen küçük yaşta evlendirilmiş kız çocuklarının sosyodemografik özellikleri ve ruhsal değerlendirmesi. *Anadolu Psikiyatri Derg.* 2013;14:136-144.
19. Eyüboğlu D, Murat M. Psychiatric Disorders and Socio-demographic Characteristics in Children Intended to Get Married at a Young Age. *J Clin Psy.* 2018;21:122-129.
20. Tutku E, İlman E, Dönmez E. Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile COVID-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi.* 2020;6:139-154.
21. Aunola K, Stattin H, Nurmi JE. Adolescents' achievement strategies, school adjustment, and externalizing and internalizing problem behaviors. *J Youth Adolesc.* 2000;29:289-306.
22. de Lijster JM, Dieleman GC, Utens EMWJ, Dierckx B, Wierenga M, Verhulst FC, Legerste JS. Social and academic functioning in adolescents with anxiety disorders: A systematic review. *J Affect Disord.* 2018;230:108-117.
23. Di Renzo L, Gualtieri P, Pivari F, Soldati L, Attinà A, Cinelli G, Leggeri C, Caparello G, Barrea L, Scerbo F, Esposito E, De Lorenzo A. Eating habits and lifestyle changes during COVID-19 lockdown: an Italian survey. *J Transl Med.* 2020;18:229.
24. Moynihan AB, van Tilburg WAP, Igou ER, Wisman A, Donnelly AE, Mulcaire JB. Eaten up by boredom: consuming food to escape awareness of the bored self. *Front Psychol.* 2015;6:369.
25. Yılmaz C, Gökmen V. Neuroactive compounds in foods: occurrence, mechanism and potential health effects. *Food Res.* 2020;128:108744.
26. Rodríguez-Martín BC, Meule A. Food craving: new contributions on its assessment, moderators, and consequences. *Front Psychol.* 2015;6:21.
27. Wu C, Chen X, Cai Y, Xia J, Zhou X, Xu S, Huang H, Zhang L, Zhou X, Du C, Zhang Y, Song J, Wang S, Chao Y, Yang Z, Xu J, Zhou X, Chen D, Xiong W, Xu L, Zhou F, Jiang J, Bai C, Zheng J, Song Y. Risk factors associated with acute respiratory distress syndrome and death in patients with coronavirus disease 2019 Pneumonia in Wuhan, China. *JAMA Intern Med.* 2020;180:934-943.
28. Ammar A, Brach M, Trabelsi K, Chtourou H, Boukhris O, Masmoudi L, Bouaziz B, Bentlage E, How D, Ahmed M, Müller P, Müller N, Aloui A, Hammouda O, Paineiras-Domingos LL, Braakman-Jansen A, Wrede C, Bastoni S, Pernambuco CS, Mataruna L, Taheri M, Irandoust K, Khacharem A, Bragazzi NL, Chamari K, Glenn JM, Bott NT, Gargouri F, Chaari L, Batatia H, Ali GM, Abdelkarim O, Jarraya M, Abed KE, Souissi N, Van Gemert-Pijnen L, Riemann BL, Riemann L, Moalla W, Gómez-Raja J, Epstein M, Sanderman R, Schulz SV, Jerg A, Al-Horani R, Mansi T, Jmail M, Barbosa F, Ferreira-Santos F, Šimunič B, Pišot R, Gaggioli A, Bailey SJ, Steinacker JM, Driss T, Hoekelmann A. Effects of COVID-19 home confinement on eating behaviour and physical activity: results of the eclb-covid19 international online survey. *Nutrients.* 2020;12:1583.